

distribuce továrního zboží a vlivu, jaký měl provoz na lokalitu po sociální a kulturní stránce. Z národopisného hlediska je neméně podnětná kapitola *Lidoví malíři* věnovaná malířům keramiky zaměstnaným v továrně. (Jméno insitního autora Gustava Růžičky je přitom zájemcům o problematiku lidové výtvarné kultury známo ze starší literatury, publikace však o tomto tvůrci podává prozatím nejkompexnější souhrn informací.) Kniha navíc využívá prameny etnologické povahy, např. vzpomínky pamětníků. V textu neschází ani zhodnocení továrenských produkce z hlediska dopadu na estetické citění nejširších lidových vrstev, její

návaznosti (a zpětného vlivu) na lidovou rukodělnou produkci, stručná charakteristika odběratelského zázemí a obdobné postřehy.

Odbornou úroveň publikace navíc navyšuje fakt osobní zainteresovanosti Aleny Kalinové, která se se problematikou olomučanské továrny zabývá dlouhodobě, a to již od doby svých studií. Díky tomu mohla obohatit obrazovou přílohu o cenné doklady a fotografie ze svého soukromého archivu a zároveň přinést řadu informací získaných od respondentů přímo v dané lokalitě.

Luboš Kafka (EÚ AV ČR, v. v. i.)

Hans-Jörg Uther, Deutscher Märchenkatalog. Ein Typenverzeichnis, Waxman, Münster–New York 2015, 757 s.–

Hans-Jörg Uther patří bezesporu mezi nejvýznamnější současné folkloristy v Evropě. V letech 1969–1973 vystudoval postupně v Mnichově a poté v Göttingenu národopis, germanistiku a historii a již od roku 1971 se začal podílet na realizaci vpravdě mamutího projektu *Enzyklopädie des Märchens* (Encyklopedie pohádky), až se o dva roky později stal jejím redaktorem. V roce 1980 obhájil disertaci *Behinderte in populären Erzählungen* (Postižení v populárních vyprávěních). Poté pracoval řadu let na univerzitě v Göttingenu a pak v Essenu. Tam od roku 2000 působil až do svého odchodu do důchodu jako mimořádný profesor germanistiky a literární vědy.

Středem Utherova vědeckého zájmu se brzy staly lidové pohádky, především

německé, o nichž publikoval celou řadu odborných článků a publikací a již od roku 1988 spolupracoval s oborovým časopisem *Fabula*. V roce 1993 se stal řádným členem *Folklore Fellow* Finské akademie věd. V letech 1996 až 2004 vydal dvě zásadní edice *Pohádek bratří Grimmů*. Jinou velmi důležitou prací byla jeho důkladná revize soupisu pohádkových syžetů svých předchůdců Anttiho Aarnea a Stitha Thompsona, kterou publikoval pod názvem *The Types of International Folktales I, II, III*. (v rámci edice FFC jako č. 284, 285, 286) v roce 2004. Za svou bohatou vědeckou i popularizační činnost byl také několikrát oceněn, zmínit můžeme *Evropskou pohádkovou cenu* (Europäischer Märchenpreis), kterou

obdržel v roce 2005, a *Cenu bratří Grimmů* (Brüder-Grimm-Preis) z roku 2010.

Zatím posledním zásadním dílem Hanse-Jörga Uthera je opět rozsáhlý katalog německých pohádek (Deutscher Märchenkatalog), jenž vyšel před necelými třemi lety. Jedná se o významnou syntézu německých folklorních bádání nad lidovými pohádkami a humorkami. Uther zde zúročil desetiletí výzkumů v této oblasti a odborné veřejnosti se tak dostalo základní folkloristické příručky. V souladu s poslední verzí soupisu syžetů pohádek, kterou, jak výše uvádíme, vytvořil sám Uther, rozřídil v podstatě celý německý pohádkový a humorkový materiál do katalogu s bohatým poznámkovým aparátem.

Po instruktážním úvodu tak v publikaci následují rozsáhlé oddíly členěné podle tradičního systému, jež vytvořil finský folklorista Antti Aarne. Postupně jsou tu prezentovány snad všechny zaznamenané fixace německých zvířecích pohádek (Tiermärchen), následují nejpopulárnější kouzelná pohádková podání (Zauber Märchen), další oddíl je věnovaný legendárním pohádkám (Legendenmärchen und andere religiöse Geschichte), pak přistupují novelistické příběhy (Realistische (novellenartige) Erzählungen), následuje kapitola historie o hloupých obludách – Geschichte vom dummen Unhold (Riese, Teufel). Poměrně velký prostor posléze zabírají žertovné pohádky a humorky (Schwänke und andere humoristische Erzählungen) a klasické folklorní členění uzavírají kumulativní pohádkové příběhy (Ketten- und Formelmärchen). Uther následně ještě připojuje detailnější výpis nově zavedených syžetových typů (Neue Erzähltypen) a krátký přehled syžetů, které byly

včleněny do již existujících (Geänderte und ergänzte Erzähltypen). Kniha je dále doplněna o registr motivů (Motivregister) a především o důležitou a rozsáhlou, téměř padesátistránkovou bibliografii. Pro snazší orientaci v knize a jako pomůcka při pátrání po konkrétních lidských postavách, zvířatech či nadpřirozených bytostech a věcech následuje soupis jmen a předmětů (Verzeichnis der Namen und Sachen), obsahující abecední seznam s odkazy na všechny zmínky podle syžetových čísel.

Katalog tedy obsahuje zařazení všech dostupných německých pohádkových, humorkových a blízce příbuzných podání. Nalezneme tu i vřazené texty českých, polských, maďarských, rumunských, slovinských, pobaltských, balkánských, francouzských i všech dalších Němců. Kniha tak slouží i jako pomůcka pro zahraniční folkloristy zabývajícími se texty tohoto typu ve své zemi, pokud v ní žila německá menšina. V tomto přístupu se ale poněkud střetává klasický národopisně-etnografický přístup, vnímající folklor jako předmět apriori jazykový a vedoucí k představě, že všechna vyprávění v němčině patří do jedné skupiny, se současným pojetím nejen slovesného folkloru, které spíše akcentuje prostorové vnímání prvků tradiční kultury a jejich kulturní a ne pouze jazykovou provázanost. Třeba hlubší poznání folkloru na území dnešní ČR dobře ukazuje, že např. slovesný folklor českých Němců má v mnoha směrech blíže k folkloru jazykově českému než k tvorbě fixované na území spadajícím do tradičních německých zemí. Nepodceňujeme samozřejmě úzké vazby Němců v německých zemích s těmi z německých, ale i vzhledem k výrazně limitované mobilitě a nízké gramotnosti většiny evropského

obyvatelstva ještě v 18. století, by nebylo dobré tyto vztahy ani přeceňovat. Jedná se ovšem o složitou problematiku, která nemá jednoduché řešení.

Přemítání nad tímto dílem nás nicméně vede k závěru, že je jen malá šance, že by se jinému folkloristovi mohlo

podarit tuto práci v rámci německého slovesného bádání nad pohádkami překonat. Můžeme tuto knihu vnímat jako úspěšné dovršení celoživotního díla Hanse-Jörga Uthera.

Jaroslav Otčenášek (EÚ AV ČR, v. v. i.)

Michaela Konopíková, Kavky a kosatce: Antropologie turismu, prostoru a identity v Maroku. Karolinum, Praha 2018, 160 s., 16 s. obrazových příloh.-

Kniha je pěknou ukázkou diskurzivní analýzy vycházející ze sociálního konstruktivismu a symbolického interakcionismu. Hodnotu má také jako projev tzv. angažované antropologie. Tato transdisciplinární větev antropologické disciplíny vyžaduje použití oborové expertizy a metod pro osvětlení kořenů a řešení praktických problémů dnešního světa. Věnuje se jedné z lokálních realit postkolonialismu, konkrétně turismu ve vysokohorském údolí Imlil v marockém Atlasu. Popisuje, jak diskurzivní praktiky reprodukují postkolonialismus jako „psychologickou záležitost“ či „mentální podřízení“. Provádí informovanou analýzu politik ovlivňujících lokální dění a svým zájmem upozorňuje na to, že možnost vyjádřit, rozhodovat a investovat je pro místní obyvatele ztížena.

Vysokohorské údolí Imlil je pro studium turismu skvělým terénem. Údolí bylo místem odpočinku již za kolonizátorů a dodnes je, jako součást národního parku Toubkal, velmi populární. Z ekonomického hlediska velká část výdělku

vygenerovaná místní přírodní a kulturní jedinečností znovu odchází do rozvinutých zemí, zatímco oblast se potýká s ekologickými a sociálními problémy. Moderní krajiny turismu a ochrany přírody zde převrstvují tu původní zemědělskou a pasteveckou již velice dlouho. Jak kniha ukazuje, po pádu koloniálního režimu určuje rozvoj údolí postkoloniální marocká strategie turismu a globální ochrana přírody a kulturního dědictví. Kniha cílí právě na hegemonii modernistického diskurzu v turistické, rozvojové a ochrannářské politice.

Autorka, inspirována Annou Tsingovou, promýšlí tvrzení, že stejně jako lokální situace jsou ovlivněny globálními hybnými silami, tyto jsou naopak kumulativním projevem interakcí na lokální úrovni. Kniha se hlásí také k odkazu Tima Ingolda. Oba autoři pracují s věděním, že lidské žití (angl. „to human“) znamená neustálou interakci s živými i neživými věcmi vyskytujícími se na stejném místě a ve stejném čase. Autorka chce